

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам бошламагунларича, қўлларимизни узатмас эдик».

Муслим ривоят қилган.

Таом тановул қилишни бошлашда «бисмиллаҳ» айтилади.

Динимизда барча яхши амаллар тасмия («бисмиллаҳ») билан бошлангани каби таом истеъмол қилиш ҳам Аллоҳнинг номи ила бошланади.

Таом ўнг қўл билан ейилади.

Пайғамбаримиз Муҳаммад алайҳиссалом барча ишларни ўнгдан бошлашни яхши кўрар, жумладан, таомни ҳам ўнг қўллари билан ер эдилар.

Ҳар ким ўз олдидан ейди.

Таом лаган каби идишда келтирилса, ҳар ким ўз олдидан ейди, бировнинг олдидаги таомга қўл узатмайди. Чунки бировнинг олдидаги таомга қўл узатиш ғирт беодобликдир.

رَحَّحَ فِي أَمْرِ غُتْنُكَ: لَأَقِمْ لِسْوَهَ يَلَعِ لَلِ يَلَصَّ مَلَسَ يَبْأَنْبَ رَمُعَنْ
، فَحَصَّ لِي فِي شَيْطَانِي تَنَآكَو، مَلَسَوَهَ يَلَعِ لَلِ يَلَصَّ لَلِ لُؤَسَر
لُكَو، هَلَلِ مَسْ، أَمْرِ أَي: مَلَسَوَهَ يَلَعِ لَلِ يَلَصَّ يَلَلِ لَأَقِ
مُغَبَّرَ أَلِ هَاوَر. دُعَبَ يَتَمَّ طَكَلْتُ لَأَزَ أَمَفَ، كَيْ لِي أَمِّ لُكَو، كَيْ نِي مَيَب

Умар ибн Абу Салама розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг қарамоғидаги бола эдим. Қўлим товоқда бориб-келар эди. Шунда у зот менга: «Эй ғулом! «Бисмиллаҳ», дегин, ўнг қўлинг билан егин, ўз олдингдан егин!» дедилар. Шундан сўнг ейишим шундай бўлди».

Бухорий, Муслим, Абу Довуд, Термизий ривоят қилганлар.

Қўл билан еганда, таом учта бармоқ билан олинади.

Бундан кўп бармоғини ишга солиш очкўзликдир.

هَيَلَعِ لَلِ يَلَصَّ يَبْأَنْبَ لَأَقِمْ لِسْوَهَ يَلَعِ لَلِ يَلَصَّ مَلَسَ يَبْأَنْبَ رَمُعَنْ
، فَحَصَّ لِي فِي شَيْطَانِي تَنَآكَو، مَلَسَوَهَ يَلَعِ لَلِ يَلَصَّ لَلِ لُؤَسَر
لُكَو، هَلَلِ مَسْ، أَمْرِ أَي: مَلَسَوَهَ يَلَعِ لَلِ يَلَصَّ يَلَلِ لَأَقِ
مُغَبَّرَ أَلِ هَاوَر. دُعَبَ يَتَمَّ طَكَلْتُ لَأَزَ أَمَفَ، كَيْ لِي أَمِّ لُكَو، كَيْ نِي مَيَب

Каъб ибн Молик розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам учта бормоқлари билан ер эдилар ва қўлларини артишдан олдин уларни ялар эдилар».

Муслим, Абу Довуд, Термизий ва Насай ривоят қилганлар.

Таом суюниб, ёнбошлаган ҳолда ейилмайди.

Аввало, бу иш беодоблик, маданиятсизликдир. Қолаверса, ёнбошлаб ётган одамнинг таом юрадиган аъзолари – ичаклари, қорни, ошқозони ноқулай ҳолга келиб, фаолияти сустлашади. Бинобарин, у еган таомнинг ошқозонда қайта ишланиши, ҳазм бўлиши қийинлашади. Оқибатда инсон соғлиғига зарар етади.

مَلَسَ وَهِيَ لَعَلَّ يَلَصَّ يَبْنَلَا نَعُ، نَعُ لَلْ يَضْرَ عَفِي حُجَّ بَأْنَع
أَمْ سُمْ أَلْ إِسْمَخْلَا هَاوَر. أَئَكَّتُمْ لُكَا أَلْ يَنْ؛ لَق

Абу Жухайфа розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Мен суюнган ҳолимда емайман», дедилар».

Бухорий, Абу Довуд, Термизий, Насай ривоят қилганлар.

Қўлдан тушган ва дастурхонга тўкилган таом олиб ейилади. Қўлда ва идишларда қолган таом юқларининг исроф бўлишига ҳам йўл қўйилмайди.

ن؛ لَق مَلَسَ وَهِيَ لَعَلَّ يَلَصَّ يَبْنَلَا نَعُ، نَعُ لَلْ يَضْرَ عَفِي حُجَّ بَأْنَع
يَوْمَاعَطَا دُنْعُ رُضْحِي تَحْوَنُاشُ نَمِئِي شَلُّكُ دُنْعُ مَكَدَحْ أُرُضْحِي نَاطِي شَلْ
أَهْلُ كَأَيُّ لُمَّتْ، يَدَّأُ نَمِ أَوْبَ نَاكْ أَمْ طَمْ يَلَفْ عَمُ قُلْ لَلْ أَمْ كَدَحْ أُنَمِ تَطَقَسْ إِذْ
يَأِي فِ يَرْدِي أَلْ هُنَّ إِفْ، هَعَبْ أَصْرَ أَوْ عِلْ يَلَفْ عَرَفْ إِذْ فِ، نَاطِي شَلْ لَلْ أَعَدِي أَلْ
يِرَاخْبَلْ أَلْ إِسْمَخْلَا هَاوَر. هَكَرَبَلْ أُنُوكَتْ وَهْمَاعَط

Жобир розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Албатта, шайтон сизларнинг ҳар бирингизнинг ҳар бир ишида ҳозир бўлади; таомига ҳам ҳозир бўлади. Қачон бирортангиздан луқма тушса, ундаги нопокликни кетказиб, кейин есин. Уни шайтонга қолдирмасин. Фориғ бўлгач, бармоқларини яласин. Чунки у таомининг қаерида барака бўлишини билмас», дедилар».

Муслим, Абу Довуд, Термизий ва Насайий ривоят қилганлар.

Таом еб бўлинганидан сўнг Аллоҳ таолога ҳамд айтиб, дуо қилинади.

Еб-ичгандан кейин шукр қилиб, ҳамд айтишда Аллоҳ таолонинг ёлғиз Ўзи ризқ берувчи Зот эканини эътироф қилиш бор. Шу билан бирга, бу ишда Аллоҳ таолога шукрни доимий янгилаб туриш маъноси ҳам бор. Шукр қилган бандага эса Аллоҳнинг Ўзи неъматларини зиёда қилиб беришни ваъда қилган.

Диёримизда овқатланишдан кейин қилинадиган дуолардан

«Алҳамдулиллаҳиллазий атъаманаа ва сақонаа ва жаъаланаа минал муслимийн» («Бизни едирган, ичирган ва мусулмонлардан қилган Аллоҳга ҳамд бўлсин») деган дуо кенг тарқалган.

نَمَّ غَرَفَ إِدْمَسَ وَهَيْلَعِ لَلِ يَلْ صِيَّبَنَّ لَنَا كُنْ سَلَا بِأَخْصَالٍ
نِيْمَلْسُمْ أَنْ لَعَجَّ وَأَنْ أَوْسَ وَأَنْ مَعْطَا يَدَّلَا هَلْ دُمُخَلَا؛ لَأَقُومُ عَاطُ

«Сунан» соҳибларининг ривоятида:

«Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам қачон таомланишдан фориғ бўлсалар: «Бизни едирган, ичирган ва мусулмонлардан қилган Аллоҳга ҳамд бўлсин», дер эдилар», дейилган.

Таомдан кейин икки қўл ювилади.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам шундай қилганлар. Таомдан қолган юқларини ювиб, кетказиш юксак одоб намунаси дир.

Таомдан кейин аввал тиш тозалагич ила тиш тозаланиб, чиққан овқат қолдиқлари туфлаб ташланади.

Сўнгра оғиз чайилади. Агар тиш фуршаси ила ювилса, яна ҳам яхши бўлади.

هَلَلِ يَلِصُّ بِبَنِي لَعْمَانَ حَرَّحَ؛ هُنَّ عُلَلِ يَصْرَرْنَ أُمَّنَ لَلِ نُبُّ دِي وَسَلِ أَقْوِ
الِ يَتُّ أُمَّفِ مِ اعْطَبِ اعْدَاءُ بَصَلِ ابْنُ كُ أُمَّفِ رَبِّ يَخِ لَلِ مَلَسَوِ هِي لَعِ
هُ أَوْرُ. أَنْضَمَّ وَضَمَّ وَضَمَّ مَتَفِ الْعَلِّ لَلِ مِ أَقْوِ، أَنْ لَكُ أَفِ قِي وَسَبِ
يِرَاحُ بَلِ

«Сувайд ибн Нуъмон розияллоҳу анҳу деди:

«Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам билан Хайбарга чиқдик. Саҳбога етганимизда, у зот таом опкелтирдилар. Толқондан бошқа ҳеч нарса келтирилмади. (Ўшани) едик. Сўнг у зот намозга тураётиб, оғизларини яхшилаб чайдилар. Биз ҳам чайдик».

Бухорий ривоят қилган.

Овқатланишнинг исломий маданиятига кўра ҳар бир мусулмондан таомдан кейин оғзини яхшилаб чайиши талаб қилинади. Бу ишни Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам қилганлари ҳақида ривоятлар кўп. Мусулмонлар оғизнинг тоза-пок бўлишига доимо катта эътибор берганлар. Оғиз билан Қуръони карим, ибодат дуолари ўқилади, Аллоҳ таолонинг зикри қилинади, шунинг учун у доимо пок бўлиши, турли нохуш ҳидлар чиқмаслиги керак.

Таомни ёмонлаш мутлақо мумкин эмас.

Ҳар қандай ҳалол таом банди учун Аллоҳ таолонинг неъматини ҳисобланади. Ҳар қандай неъмат учун банди Аллоҳ таолога шукр қилиши лозим. Фақат онкўр инсонгина шукр ўрнига таомни айблашга ўтади.

هَلَلِ يَلِصُّ بِبَنِي لَعْمَانَ حَرَّحَ؛ هُنَّ عُلَلِ يَصْرَرْنَ أُمَّنَ لَلِ نُبُّ دِي وَسَلِ أَقْوِ
الِ يَتُّ أُمَّفِ مِ اعْطَبِ اعْدَاءُ بَصَلِ ابْنُ كُ أُمَّفِ رَبِّ يَخِ لَلِ مَلَسَوِ هِي لَعِ
هُ أَوْرُ. أَنْضَمَّ وَضَمَّ وَضَمَّ مَتَفِ الْعَلِّ لَلِ مِ أَقْوِ، أَنْ لَكُ أَفِ قِي وَسَبِ
يِرَاحُ بَلِ

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳу деди:

«Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳеч қачон бирор таомни айбламасдилар. Агар иштаҳалари тортса, ердилар. Кўнгиллари тусамаса, тарк қилар эдилар».

Бухорий, Муслим, Абу Довуд ривоят қилганлар.

Мусулмонлик одоби ҳар қандай таом тановул қилганда уни мақташни, айбламасликни ва таом тайёрлаган шахсга ташаккур изҳор қилишни тақозо қилади.

Таом тайёрлаган шахс таом тановул қилган кишига яхшилик қилган шахсдир. Яхшилик қилган кишига эса ташаккур айтиш лозим. Зотан, умумий қоида шуки: «Одамларга ташаккур қилмаган Аллоҳ таолога ҳам шукр қилмайди».

Таомни дастурхонда тартиб билан тановул қилиш юксак одобдир. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам доимо шундай қилганлар. Саҳобаларни, сиз билан биз умматларини ҳам шундай қилишга ундаганлар.

Таомланишдан Аллоҳ таолонинг ибодатига, тақвосига тайёрланиш ният қилинади.

Овқат ейиш лаззатланиш ва фахрланиш учун бўлмаслиги зарур. Шундагина инсон қилган нияти туфайли овқатланганига ҳам савоб олади.

Дастурхон устида камтарлик ила ўтирилади.

Кибр ва манманлик барча жойларда ҳам мусулмон инсонга тўғри келмаганидек, дастурхон устида ҳам тўғри келмайди.

Таом тановул қилишда шошилмаслик керак.

Таом аста, яхшилаб чайналади, бунда беўхшов овозлар чиқишига йўл қўйилмайди. Шошилиб овқатланиш беодоблик ва очкўзлик аломати бўлиши билан бирга, соғлиққа зарар ҳам келтиради.

Таомни керагидан ортиқча емаслик зарур.

Чунки бу нарса энг аввало исрофдир, қолаверса, кўп таом еган киши ланж, лоқайд, ибодатларга бефарқ бўлиб қолади, яна кўп таом ейиш оқибатида одам семириб, турли касалликларга чалиниши ҳам мумкин.

عَلَىٰ لَعَلَّ يَلَصَّ يَبِّ لَنَا نَعُ هُنَّ لَلِ يَضَّرَ بَرَكِي دَعْمَ نَبِمَ اَدْقَمُ نَع
تَالُ كُأَمَدَانُ بَابُ سَحَبٍ هُوَ نَطْبُ نَمَ اَرَشَاءُ وَيَمَدَانُ اَلَمَ اَمَ اَلِ اَقِ مَلَسَو
هَوَ اَرَشَلُ ثَلُثَوُ هُوَ اَعَطِلُ ثَلُثَفَ اَلَا حَمَ اَلِ نَا كُ نِ اِفُ هُوَ بَلُصَ نَمُ قِي
مُ كَا حَلَاوُ دَمَحَاوُ وَيَذْمُرُ لَلِ هَاوُرُ هُوَ سَفَنَلُ ثَلُثَوُ

Миқдом ибн Маъдийкариб розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Одам боласи тўлдирадиган идишларнинг энг ёмони қориндир. Одам боласига қаддини тутадиган емаклар кифоядир. Агар жуда лозим бўлса, таоми учун учдан бир, шароби учун учдан бир ва нафаси учун учдан бир», дедилар».

Термизий, Аҳмад ва Ҳоким ривоят қилганлар.

Таомнинг борига шукр ва қаноат қилиш, яхшисини ахтариб, ўзини овора қилмаслик мусулмоннинг юксак одобидандир.

Мусулмон киши турмушини яхши таъмин қилиш учун имкониятидаги барча ҳалол воситаларни ишга солиб, ҳаракат қилаверади. Аммо ризқ бериш Аллоҳдан эканини ҳеч қачон унутмайди. Шунинг учун ўзига берилган ризқ-насиба Аллоҳнинг иродаси ила бўлган, деб билади. Оз бўлса, норози бўлмайди, кўп бўлса, ҳовлиқиб кетмайди. Чунки Аллоҳнинг иродасига қарши чиқиш мусулмон одам учун тўғри келмайди.

Таомни якка-якка емай, жамланиб емоқда барака борлигини унутмаслик зарур.

«Устида кўп қўл бўлган овқат Аллоҳ ҳузурида овқатларнинг севимлисидир», деганлар Пайғамбар алайҳиссалом.

مَنْ كَلَّمَ لَفٍ لَاقٍ عُغْبَشَنَ الْوَلُكُنْ أَنْ اِنِ اِلْا لُوسَرَ اِيْ ؕ عَمَّ حَ لَاقٍ و
هَلْ لَاسِ اُورُكُذَاوْ اُمُكُمَا عَطِ لَعِ اُوْعَمَّ حَ اَفٍ لَاقٍ اِمَّ عَنَ : اُولَاقٍ اِنَ وُقِرَتْ فَت
دُوَادٍ وُّبَاْ هَاوْرٍ اِيْ فِ مُمْكَلْ كَرَابِيْ هِيْ لَعِ

«Бир жамоа одамлар:

«Эй Аллоҳнинг Расули, биз еймиз, лекин тўймаймиз», дейишди.

«Эҳтимол, тарқоқдирсизлар?» дедилар у зот.

«Ҳа», дейишди.

«Таомингизга тўпланинглари ва Аллоҳнинг исмини зикр қилинглари. (Шунда) сизларга унда барака берилур», дедилар».

Абу Довуд ривоят қилган.

Таом иссиқ бўлса, унинг совушини кутиб туриш ҳам таомланиш одобларидандир.

Таом иссиқ ёки жуда совуқ ҳолда ейилмайди, унга пуфланмайди, ҳидлаб кўрилмайди, хўриллатиб ёки чапиллатиб истеъмол қилинмайди.

دېر شوب تېتۇ اذ ا ت ن ا ك ا ه ن ا ، ا ه ن ع ه ل ل ا ي ص ر ر ك ب ي ب ا ت ن ب ا م س ا ن ع
ه ل ل ا ل و س ر ر ت ع م س ي ن ا ؛ ل و ق ت و ؛ و ن ا خ د ؤ ر و ف ب ه د ي ي ت ح ي ط ع ف و ب ت ر م ا
ي م ر ا د ل ا ه ا و ر ؛ ؤ ك ر ب ل ل م ط ع ا و ه ؛ ل و ق ي م ل س و ه ي ل ع ه ل ل ا ي ل ص

Асмо бинти Абу Бакр розияллоҳу анҳодан ривоят қилинади:

«У кишига сарийд (таом) келтирилса, ҳовури босилгунча устини ёпиб қўйишга буюрар ва:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг «Шунда катта барака бор», деяётганларини эшитганман», дер эди».

Доримий ривоят қилган.

Таомни пуфламаслик юксак исломий одобдандир.

Таом устида нафас олинмайди, агар у иссиқ бўлса, пуфлаб совутилмайди.

Луқмани олиб бораётганда оғиз катта очилмайди. Таом ейилаётган қўл коса ёки товоққа, дастурхонга силкитилмайди.

ه ي ل ع ه ل ل ا ي ل ص ه ل ل ا ل و س ر ي ه ن ؛ ل ا ق ا م ه ن ع ه ل ل ا ي ص ر ر س ا ب ع ن ب ا ن ع
د م ح ا ه ا و ر ؛ ب ا ر ش ل ا و م ا ع ط ل ا ي ف خ ف ن ل ا ن ع م ل س و

Ибн Аббос розияллоҳу анҳумодан ривоят қилинади:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам таом ва шаробга пуфлашдан қайтардилар».

Аҳмад ривоят қилган.

Таомни четидан еб бориш одобдандир, ўртасидан ва устидан ейиш беодобликдир.

لَا ق مَلَسَ وَهَيْلَعِ هَلَلَا يَلَصَّ يَبْلَلَانَعُ هُنَّ هَلَلَا يَضْرِبُ سَابَعِ نَبَانَعِ
نَمُ لُكْأَي نَكَلَوِ هَفُحَّصَلَا يَلَعُ أَم لُكْأَي أَلَفِ أَمَاعِ طُمُ كُدَحَ أَلَكَا إِذِ
هُطَفَلَوِ يَذْمُرَّتْ لَوَادُ وَبَأُ هَاوَرِ. أَهَالَعُ أَم لُزْنَتَ عَكَرَبَلَانِ إِفِ، أَوَلَفَسَا
وَطَسَوُ نَمُ أَوْلُكْأَتِ أَلَوِ هَيْتَفَاحُ نَمُ أَوْلُكْأَتِ مَاعِ طَلَا طَسَوُ لُزْنَتَ عَكَرَبَلَا

Ибн Аббос розияллоху анхумодан ривоят қилинади:

«Набий соллаллоху алайҳи васаллам:

«Қачон бирингиз таом еса, товоқнинг уст томонидан емасин. Балки паст томонидан есин. Чунки барака унинг уст томонидан нозил бўлур», дедилар».

Абу Довуд ва Термизий ривоят қилганлар ва Термизийнинг лафзида:

«Барака таомнинг ўртасидан нозил бўлади. Бас, уни атрофидан енг, ўртасидан еманг», дейилган.

Таомни ўтириб ейиш одобдандир, тик туриб ёки юрган ҳолда ейиш беодобликдир.

نَع كَهَن مَلَسَ وَهَيْلَعِ هَلَلَا يَلَصَّ يَبْلَلَانَا هُنَّ هَلَلَا يَضْرِبُ سَابَعِ نَبَانَا
مَلَسُ مَوِي ذَمُرَّتْ لَوَادُ هَاوَرِ. دَشَأُ كَادَ لَقَ لُكْأَلَا لَقِ قَفِ، أَمَّئِاقِ بَرُّشَلَا
ثَبَّحَ وَأُرَشَأُ كَادَ هُطَفَلَوِ

Анас розияллоху анхудан ривоят қилинади:

«Набий соллаллоху алайҳи васаллам тик туриб ичишдан қайтардилар. Шунда:

«Ейиш-чи?» дейилди.

«У яна ҳам оғирроқ», дедилар».

Термизий ва Муслим ривоят қилганлар.

Муслимнинг лафзида:

«У яна ҳам ёмонроқ ёки чиркинроқ», дейилган.

Яқинда турган кишиларни, ходимларни ҳам бирга овқатланишга чорлаш юксак одоб намунасидир.

لَا أَقْمَلَسُوهُ لَعَلَّ يَلَصَّيْبُ لَوْلَا أَنَّ عُنُقَهُ لَلَّيْضَرَ رَءِيْرُهُ يَبْأَنَّ
عَمُّهُ دَعُوْقِيْلَفٍ وَدِيْبُ دُخْأَيْلَفٍ وَنَاحِدُوْ رَحْمَتِهِمْ طَمَّحُ دَاخِمْ كَدَحَ أَيْ فَكَ إِذِ
عَبْرَ أَلْأَوْرُءِ أَيْ إِهْمُ غَطِيْلَفٍ مَّقُوْلُ دُخْأَيْلَفٍ يَبْأَنَّ إِف

Абу Хурайра розияллоху анхудан ривоят қилинади:

«Набий соллаллоху алайҳи васаллам:

«Қачон бирортангизнинг ходими унинг таомига, (таомининг) иссиғи ва тутунига кифоя қилса, қўлидан ушлаб, ўзи билан бирга ўтирғизсин. Агар кўнмаса, бир луқма олиб, унга егизсин», дедилар».

Бухорий, Муслим, Абу Довуд ва Термизий ривоят қилганлар.

Дастурхон устида гаплашиб ўтириш мустаҳабдир.

Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам ва саҳобаи киромлар шундай қилганлар.

Таомланиш охирига етганда, ҳамма бирга дуо қилиб, ўрнидан туриши юксак одобдир.

Шунда ҳамма охиригача таомланиб, ҳеч ким хижолат бўлмай, барча баравар турган бўлади.

يَتِيْرُوْ زُوْبُخَبَّ دَابُّعٍ نَّبِ دَعَسَ دُنْ عَمُّهُ لَعَلَّ يَلَصَّيْبُ لَوْلَا أَنَّ عُنُقَهُ لَلَّيْضَرَ
رَءِيْرُهُ يَبْأَنَّ إِف تَلَّصَّوْ رَازِبَ أَلْأَمَّ طَلَّكَ أَوْ نَوْمِئِ أَصْلُ الْمُدْنَعِ رَطْفًا لَأَقْغَرَ أَمْلَفِ
دُوَادُ وَبِأَوْرُءِ كَيْئَالِ الْمَلْمُكِيْلَعِ

«Набий соллаллоху алайҳи васаллам Саъд ибн Убоданикида нон ва ёғ едилар. Фориғ бўлган чоғларида:

«Ҳузурингизда рўзадорлар ифтор қилсин. Таомингизни аброрлар есин. Фаришталар сизга истиғфор айтсин», дедилар».

Абу Довуд ривоят қилган.

“Ижтимоий одоблар” китобидан

Шайх Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф раҳимаҳуллоҳ